

**ZAMONAVIY PSIXODIAGNOSTIKA METODLARI ORQALI
SHAXSIY XAVOTIRLIKNI O'RGANISH VA KORREKSIYA QILISH:
INNOVATSION YONDASHUVLAR**

Mirzakarimov Ozodbek O'tkirjon o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

Toshkent. sh

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20679854>

.Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada insonning ruhiy va shaxsiy xavotirlik darajasini o'rganishda an'anaviy qog'oz-qalam (test) metodikalaridan voz kechib, innovatsion, raqamli va apparat-dasturiy psixodiagnostika (High-tech psychodiagnostics) usullaridan foydalanishning psixologik ahamiyati tahlil qilingan. Xavotirlikni va hissiy yashirinishni aniqlashda Poligraf (yolg'on detektor), Ay-treking (ko'z qorachig'i harakatini kuzatish) va ovozli stress analizatorlarining o'rni ilmiy asoslangan. Shuningdek, ichki ishlar organlarida kadrlarni saralash va xodimlardagi yashirin xavotirlikni (suisid yoki korrupsiyaga moyillikni) barvaqt kiber-profiling qilish masalalari yoritilgan. Isroil, Janubiy Koreya va Yaponiya politsiya tizimidagi raqamli psixodiagnostika hamda sun'iy intellektga (AI) asoslangan stress-monitoring borasidagi ilg'or xorij tajribasi o'rganilib, O'zbekiston amaliyotini innovatsion takomillashtirish yuzasidan aniq ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: innovatsion psixodiagnostika, shaxsiy xavotirlik, poligraf, ay-treking, raqamli profiling, sun'iy intellekt, yashirin stress, kognitiv zo'riqish, xorij tajribasi.

Аннотация. В данной научной статье анализируется психологическое значение отказа от традиционных методов «карандаш-бумага» (тестов) при изучении уровня психической и личностной тревожности человека в пользу инновационных, цифровых и аппаратно-программных методов

Contact: 99 826 99 56

психодиагностики (High-tech psychodiagnostics). Научно обоснована роль полиграфа (детектора лжи), ай-трекинга (отслеживания движений глаз) и голосовых анализаторов стресса в выявлении тревожности и эмоциональной скрытности. Также освещены вопросы кадрового отбора в органах внутренних дел и раннего киберпрофилирования скрытой тревожности у сотрудников (склонности к суициду или коррупции). Изучен передовой зарубежный опыт цифровой психодиагностики и стресс-мониторинга на основе искусственного интеллекта (ИИ) в полицейских системах Израиля, Южной Кореи и Японии, разработаны конкретные научно-практические предложения по инновационному совершенствованию практики Узбекистана.

Ключевые слова: инновационная психодиагностика, личностная тревожность, полиграф, ай-трекинг, цифровое профилирование, искусственный интеллект, скрытый стресс, когнитивная нагрузка, зарубежный опыт.

Abstract. This scientific article analyzes the psychological significance of moving away from traditional "paper-and-pencil" (test) methods in studying the level of mental and personal anxiety of a person in favor of innovative, digital, and hardware-software psychodiagnostics (High-tech psychodiagnostics). The role of the polygraph (lie detector), eye-tracking, and voice stress analyzers in detecting anxiety and emotional concealment is scientifically substantiated. The issues of personnel selection in internal affairs bodies and early cyber-profiling of hidden anxiety in employees (tendency to suicide or corruption) are also highlighted. The advanced foreign experience of digital psychodiagnostics and stress monitoring based on artificial intelligence (AI) in the police systems of Israel, South Korea, and Japan was studied, and specific scientific and practical proposals were developed for the innovative improvement of the practice of Uzbekistan.

Keywords: innovative psychodiagnostics, personal anxiety, polygraph, eye-tracking, digital profiling, artificial intelligence, hidden stress, cognitive load, foreign experience.

Inson psixikasidagi ruhiy va shaxsiy xavotirlik darajasini o'rganish uzoq yillar davomida asosan so'rovnoma-testlar (qog'oz-qalam usuli) orqali amalga oshirib kelingan. Biroq bu an'anaviy usulning bitta katta kamchiligi mavjud: inson o'zini yaxshi ko'rsatish uchun savollarga ijtimoiy maqbul (yolg'on) javob berishi va o'zining haqiqiy xavotirligini qasddan yashirishi mumkin.

Bunday yashirin xavotirlik ayniqsa kadrlar tanlovida, harbiy xizmatda yoki huquqni muhofaza qilish organlarida o'ta xavfli oqibatlariga (o'z joniga qasd qilish, kasbiy deformatsiya yoxud jinoyatga moyillikka) olib keladi. Aynan shu nuqtada, insonning xohishiga bo'ysunmaydigan ongsiz fiziologik va kognitiv reaksiyalarni o'lchovchi **innovatsion apparat-dasturiy psixodiagnostika** usullarining psixologik ahamiyati yaqqol namoyon bo'ladi. Zamonaviy texnologiyalar shaxsning o'zi ham sezmagani ichki trevoga (xavotir) va qo'rquvlarini aniq o'lchab beradi.

Xavotirlik darajasini aniqlashda bugungi kunda quyidagi innovatsion instrumentlardan keng foydalanilmoqda:

- **Poligraf (Yolg'on detektor) va psixofiziologik diagnostika:** Poligraf nafaqat jinoyatlarni fosh etishda, balki xodimlarning ichki psixologik holatini diagnostika qilishda ham qo'llaniladi. Agar insonda shaxsiy xavotirlik yuqori bo'lsa, poligraf datchiklari (terining galvanik reaksiyasi, nafas olish ritmi va yurak urishi) eng oddiy (neytral) savollarga ham keskin tebranishlar bilan javob beradi. Bu psixologga shaxsning turg'un emotsional zo'riqish ostida ekanligini fosh etadi.
- **Ovozli stress analizatorlari (VSA):** Shaxs suhbat jarayonida o'zining qaltirashini yashirishi mumkin, ammo ovoz paychalaridagi mikro-tebranishlarni yashira olmaydi. Maxsus dasturlar insonning nutqidagi (ovoz

chastotasidagi) o'zgarishlarni tahlil qilib, uning hozirgi daqiqadagi reaktiv xavotirlik darajasini aniq belgilab beradi.

- **Ay-treking (Eye-tracking):** Ko'z qorachig'i harakatini va uzoqlashishini o'qiydigan uskunalar. Xavotirlik darajasi yuqori bo'lgan insonning ko'z qorachig'i stressli rasmlar yoki matnlar ko'rsatilganda beixtiyor kengayadi va uzoq vaqt bir nuqtada qotadi yoxud pirpiraydi. Bu kognitiv psixodiagnostikaning eng yangi usulidir.

Bu usullarning psixologik ahamiyati shundaki, ular "Inson obektiv ravishda aldashi mumkin, biroq uning tanasi (fiziologiyasi) aldamaydi" degan postulatga tayanadi.

Innovatsion psixodiagnostika davlat xavfsizligi va kadrlar siyosatining o'zagiga aylangan xorijiy davlatlar tajribasi diqqatga sazovordir:

- **Isroil:** Isroil xavfsizlik xizmatlarida kadrlar saralashda "Predictive profiling" (Bashoratli profillash) qo'llaniladi. Xavotirlikni o'lchashda maxsus AI-kameralar nomzodning yuzidagi mikro-mimikalarni, tana haroratining o'zgarishini va tomir urishini (videodan o'qish orqali) onlayn baholaydi. Bu tizim orqali yashirin ruhiy xastaligi yoxud yuqori shaxsiy xavotirligi bo'lgan shaxslar darhol filtrlanadi.
- **Janubiy Koreya:** Politsiya akademiyalarida xodimlarning vaziyatli (reaktiv) xavotirligini baholash uchun Virtual Reallik (VR) diagnostikasi ishlatiladi. Xodim virtual tarzda ekstremal ssenariyga (jinoyatchi bilan to'qnashuv) tushiriladi va bu jarayonda uning miya neyronlari faolligi datchiklar orqali o'qiladi. Bu orqali xodim haqiqiy stressda qanday harakat qilishi oldindan baholanadi.
- **Yaponiya:** Korporativ sohada va politsiya tizimida "Kognitiv charchoq va xavotirlik"ni doimiy o'lchab turuvchi smart-soatlar joriy qilingan. Soat xodimning pulsi va qondagi kislorod miqdorini tahlil qilib, agar uning ruhiy

zo'riqishi kritik nuqtaga yetib kelsa, rahbariga va psixologga "dam berish kerakligi" haqida signal yuboradi.

Mamlakatimizda psixologik ta'minotni an'anaviy yondashuvlardan voz kechib, innovatsion bosqichga olib chiqish maqsadida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, IIV idoraviy psixologiya markazlari va kadrlar bilan ishlash boshqarmalarini "**Kompleks apparat-dasturiy psixodiagnostics**" xonalari bilan ta'minlash. Xizmatga qabul qilinayotgan hamda o'qotar qurol biriktirilayotgan har bir xodimning shaxsiy xavotirlik darajasini an'anaviy testlar bilan bir qatorda majburiy poligraf (yolg'on detektor) va Ay-treking tizimlari orqali tekshirish amaliyotini qonuniylashtirish.

Ikkinchidan, IIV Akademiyasining psixologiya kafedralarida xorij (Janubiy Koreya) tajribasi asosida "Virtual reallik (VR) orqali vaziyatli xavotirlikni diagnostics va korreksiya qilish" simulyatsion laboratoriyasini tashkil etish. Tinglovchilarni virtual stress muhitiga tushirish orqali ularning psixik barqarorligini ilmiy o'lchash.

Uchinchidan, Psixodiagnostics jarayoniga Sun'iy intellekt (AI) jalb etish. Xodimlarning oylik va yillik faoliyati tahlili, dispanser nazorati va test natijalari asosida AI yordamida "Post-travmatik stress va yuqori xavotirlik xavfi ostidagi shaxslar xaritasi"ни (avtomatlashtirilgan tarzda) yaratish hamda ularni barvaqt reabilitatsiya qilish tizimini ishga tushirish.

Xulosa qilib aytganda, raqamli texnologiyalar davrida inson psixikasining chigalliklarini va xavotirlarini eski usullar bilan o'lchash kutilgan natijani bermaydi. Innovatsion psixodiagnostics sirlarni fosh etuvchi mashina emas, balki asab tizimi uzilish arafasida turgan insonni o'z vaqtida ko'ra oladigan va unga professional yordam qo'lini cho'zuvchi eng ishonchli ilmiy qalqondir.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasining "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi Qonuni. 16.09.2016 yildagi O'RQ-407-son.
2. O'zbekiston Respublikasi IIVning "Ichki ishlar organlari xodimlarini psixologik ta'minlash ishlarini tashkil etish to'g'risida"gi me'yoriy buyruqlari.
3. Гафуров И. ва бошқ. "Ички ишлар органларида психологик таъминлаш ва экстремал вазиятларда бошқариш". – Тошкент: ИИБ Малака ошириш институти, 2022.
4. Омельченко О.А. "Инновационные методы психодиагностики в органах внутренних дел: полиграф и виртуальная реальность". Хуқуқ ва хавфсизлик журнали, 2022.
5. Vrij, A. "Detecting Lies and Deceit: Pitfalls and Opportunities" (Polygraph and physiological diagnostics). John Wiley & Sons, 2008.
6. Lee, H., & Kim, J. "Smart Policing: The Use of AI and VR in Psychological Assessment of Police Officers in South Korea". Asian Journal of Criminology, 2021.
7. Raskin, D. C., Honts, C. R., & Kircher, J. C. "Credibility Assessment: Scientific Research and Applications". Oxford University Press, 2014.

